УДК 745
ББК 85.12
А 52

Печатается по решению Ученого совета Института языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук Республики Татарстан

Издание изготовлено по результатам I Республиканского конкурса-выставки произведений декоративно-прикладного искусства «Алтын кош – Золотая птица», прошедшего в галерее музея им.А.Н. Мазитова (ул. Дзержинского, 27)
с 30 августа по 30 сентября 2017 года.

Научный редактор:
Р. Р. Султанова, кандидат искусствоведения, заслуженный деятель искусств РТ, лауреат премии им. Баки Урманче

Организаторы выставки-конкурса:
Министерство культуры Республики Татарстан (РТ)
Институт языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук РТ
Татарстанское отделение Ассоциации искусствоведов (ТатАИС)

Кураторы выставки:
Р. Р. Султанова, кандидат искусствоведения, заслуженный деятель искусств, лауреат премии им. Баки Урманче
Л. Ф. Фасхутдинова, заслуженный деятель искусств Республики Татарстан, заведующий музеем им. А.Н. Мазитова МБУК города Казани «Национальный культурный центр «Казань»
Л. М. Шкляева, кандидат искусствоведения, старший научный сотрудник Института языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук РТ

Автор-составитель: Л. М. Шкляева
Дизайн обложки, макет, верстка, обработка изображений А.В. Булатов
Перевод на татарский язык А.К. Булатовой
Редактор, корректор А.К. Булатова

На обложке использована фотография панно «Птицы» Н. Х.Кумысниковой

Шкляева Л.М. Алтын кош – Золотая птица. Каталог выставки «Алтын кош – Золотая птица». – Казань, 2018. – 44 с.

ISBN 978-5-93091-270-8

Министерство культуры Республики Татарстан
Институт языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук Республики Татарстан
Татарстанское отделение Ассоциации искусствоведов (ТатАИС)

Л. М. Шкляева

АЛТЫН КОШ – ЗОЛОТАЯ ПТИЦА

I Республиканский конкурс-выставка произведений современного
декоративно-прикладного искусства

Художественная обработка дерева, металла, текстиля, глины, кожи

Каталог выставки
«Алтын кош – Золотая птица»
30 августа - 30 сентября 2017 года
галерея музея им. А.Н. Мазитова (ул. Дзержинского, 27)

Казань – 2018

Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы
Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге
Тел, әдәбият һәм сәнгать институты
Сәнгать белгечләре ассоциациясенең Татарстан бүлекчәсе

Л. М. Шкляева

АЛТЫН КОШ – ЗОЛОТАЯ ПТИЦА

Декоратив-гамәли сәнгать әсәрләренең I Республика бәйгесе

Агачны уеп бизәкләү, металлны, тукыманы, балчыкны, күнне сәнгатьле эшкәртү

Күргәзмә каталогы
«Алтын кош – Золотая птица»
2017 ел, 30 август – 30 сентябрь
Ә.Н. Мәҗитов исемендәге музей-галереясы (Дзержинский урамы, 27)

Казан – 2018

ПОБЕДИТЕЛИ РЕСПУБЛИКАНСКОГО КОНКУРСА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА «АЛТЫН КОШ – ЗОЛОТАЯ ПТИЦА» 2017 г.

«АЛТЫН КОШ – ЗОЛОТАЯ ПТИЦА» ДЕКОРАТИВ-ГАМӘЛИ СӘНГАТЬ ӘСӘРЛӘРЕНЕҢ РЕСПУБЛИКА БӘЙГЕСЕНДӘ ҖИҢҮЧЕЛӘР ИСЕМЛЕГЕ

Номинация: Художественная обработка металла. Реконструкция
Гриценко Любовь Григорьевна

«Металлны сәнгатьчә эшкәртү. Реконструкция» номинациясе
Гриценко Любовь Григорьевна

Номинация: Ювелирное искусство
Авторский проект
Номинация: Художественная обработка дерева. Авторский проект
Ахметов Ринат Хаметлатифович

«Зәркәнчелек сәнгате. Автор проекты» номинациясе
«Агачны кисеп, уеп бизәкләү. Автор проекты» номинациясе
Әхмәтов Ринат Хәмитлатыйф улы

Номинация: Художественная обработка кожи. Авторский проект
Колесова Анастасия Николаевна

«Күнне сәнгатьчә эшкәртү. Автор проекты» номинациясе
Колесова Анастасия Николаевна

Номинация: Керамика. Авторский проект
Кузьминых Нина Васильевна

«Керамика. Автор проекты» номинациясе
Кузьминых Нина Васильевна

Номинация: Батик. Авторский проект
Барышева Диля Рашидовна

«Батик. Автор проекты» номинациясе
Барышева Диләә Рәшит кызы

ПРОДОЛЖАЯ ТРАДИЦИИ: РЕЗУЛЬТАТЫ I РЕСПУБЛИКАНСКОГО КОНКУРСА-ВЫСТАВКИ «АЛТЫН КОШ – ЗОЛОТАЯ ПТИЦА»

Декоративно-прикладное искусство издревле имело огромное значение в системе татарской культуры, оставаясь ведущим направлением художественного творчества вплоть до начала XX века. Благодаря сельским народным мастерам и городским ремесленникам сохранились визуальные символы исторической памяти народа и особенности самобытного пластического языка. Произведения, отражающие мировосприятие татар, создавались в русле национальных традиций, сформированных на основе лучших образцов коллективного художественного опыта. Народное искусство у татар, развиваясь по соответствующим его содержанию законам, взаимодействовало с различными видами изобразительного искусства, перенимая стилевые приемы, свойственные определенным историческим периодам.

В сферу декоративно-прикладного искусства Татарстана в настоящее время вовлечены как подлинно народные потомственные мастера, не получившие специального образования (их число неуклонно сокращается), так и профессиональные художники. В творчестве последних проявляются стилевые особенности либо татарского, либо русского искусства, в зависимости от воплощаемого замысла, а не от национальной принадлежности мастера, что было определяющим ещё в середине XX века. На фоне относительной стабильности и устойчивости в экономическом и политическом аспектах в Татарстане первой четверти XXI века продолжает наблюдаться усиление интереса к традиционным видам татарского искусства, что поддерживается правительством Республики. Вышивка, кожаная мозаика, резьба по дереву, ювелирное дело, развиваются благодаря творчеству немногочисленных профессиональных художников и умелых ремесленников-самоучек, некоторым из которых удается создавать произведения, соответствующие уровню высокого искусства. Однако в настоящее время большинство из таких мастеров являются производителями сувениров максимально рассчитанных на сбыт и не имеющих отношения к подлинному национальному искусству. Многие профессиональные художники также хотят быть востребован-

ТРАДИЦИЯЛӘРНЕ ДӘВАМ ИТЕП: «АЛТЫН КОШ – ЗОЛОТАЯ ПТИЦА» ДЕКОРАТИВ-ГАМӘЛИ СӘНГАТЬ ӘСӘРЛӘРЕНЕҢ I РЕСПУБЛИКА БӘЙГЕСЕ НӘТИҖӘЛӘРЕ

Декоратив-гамәли сәнгать татар мәдәниятендә борынгыдан зур әһәмияткә ия. XX гасыр башына кадәр ул төп сәнгать юнәлеше буларак санала. Авыл җирлегендә яшәүче кул эшләре осталары һәм шәһәр һөнәрчеләре булышлыгы белән халыкның тарихи хәтерендә визуаль символлар һәм үзенчәлекле пластик стиль сакланып кила. Уртак, коллектив сәнгать тәҗрибәсенең иң яхшы үрнәкләре нигезендә барлыкка килгән һәм милли традицияләрне гәүдәләндергән хезмәтләр халыкның дөнья күзаллауларын чагылдыралар. Татар халкында милли сәнгать аның эчтәлегенә туры килгән махсус законнар нигезендә үсеш ала, сәнгатьнең башка төрләре белән бәйләнештә булып, аерым тарихи чорга караган стиль үзенчәлекләрен үзләштерә.

Хәзерге вакытта Татарстанның декоратив-гамәли сәнгать өлкәсендә махсус белемнәре булмаган үзешчән халык осталары (кызганычка каршы, аларның саны елдан-ел кими бара) һәм профессиональ осталар иҗат итә. Соңгыларының хезмәтләрендә татар яисә рус сәнгатенең стилистик үзенчәлекләре чагылыш таба. Алар XX йөз урталарына кадәр теге яисә бу останың кайсы милләттән булуына карап түгел, ә аларның төп фактор буларак саналып килгән теләк-ниятләреннәр чыгып билгеләнә. Татарстан Республикасындагы сәяси һәм икътисади тотрыклылык шартларында татар милли сәнгатенә мөрәҗәгать итү активлаша төшә. Дәүләт тарафыннан да ярдәм күрсәтелә. Чигү, күн мозаикасы, агачны уеп бизәкләү, зәркәнчелек кебек сәнгать төрләре, аз сандагы профессиональ осталардан тыш, үзешчән һөнәрчеләр тырышлыгы белән дә үсеш ала. Әлеге осталарның кайберләре югары дәрәҗәдәге сәнгать әсәрләре барлыкка китерәләр. Шулай да соңгы вакытта күпчелек осталар чын сәнгатькә катнашы булмаган һәм сатар өчен генә ясалган сувенир продукциясе эшләп чыгара башладылар. Күп кенә профессиональ иҗатчылар, шулай ук, сувенир продукциясе базарында уңыш казану максатыннан, күпләгән сатып алучыларның ихтыяҗына исәп тоталар. Шулай итеп үзенчәлекле милли татар сәнгате хакында ялгыш күзаллаулар тарала, бу исә милли сәнгать өлкәсендә зур масштаблы проблемага әверелеп бара.

ными на рынке сувенирной продукции и намеренно подстраиваются под вкусы массового потребителя. Таким образом, широко распространяется искаженное представление о самобытном искусстве татар, что уже обретает масштабы настоящей проблемы для национальной культуры.

Для противодействия обозначенных негативных тенденций в 2017 году по инициативе Института языка, литературы и искусства им. Г. Ибрагимова Академии наук Республики Татарстан, при поддержке Министерства культуры Республики Татарстан, а также Татарстанского отделения Ассоциации искусствоведов (ТатАИС) был организован I Республиканский конкурс произведений декоративного искусства «Алтын кош – Золотая птица». Проект был призван содействовать развитию современного профессионального татарского декоративного искусства на основе исторически сложившихся эстетических ценностей. Были предусмотрены следующие номинации: «Авторский проект», «Реконструкция», «Сувенир» в таких видах народного искусства, как: вышивка, ткачество, керамика, ювелирное искусство, художественная обработка кожи, дерева, металла и шерсти. Намечалось привлечение внимания мастеров к аутентичным изделиям декоративно-прикладного искусства татар и побудить их к изучению музейных коллекций. Также предполагалось поддержать художников, развивающих национальное декоративное искусство, в том числе в его новых видах, таких как: батик, фарфор, эмаль и др. Министерство культуры Республики Татарстан определило вознаграждение каждому победителю в размере 15 тысяч рублей.

Основным условием конкурса было обращение к традиционным принципам татарского народного искусства: применение самобытных технических приемов, использование устойчивых орнаментальных мотивов и стилевых особенностей.

В настоящее время в тюркском мире исследуется миропонимание далеких предков, трансляция образов которого приобретает все большую актуальность. Так, для татар, синий цвет является символичным, поскольку связан с цветом неба, олицетворяющего главного бога Тенгри. С особой теплотой татары относятся к птицам, в образе одной из которых могла явиться богиня Умай. Она занимала одно из ведущих положений в тюркском пантеоне и почиталась в качестве супруги Тенгри. По поверьям Умай также воплощалась в виде цветка-трилистника, антропоморфного существа в трехрогой короне, женщинам давала знать о своем присутствии вспыхнувшими языками пламени домашнего очага. Умай считалась и богиней плодородия, стимулирующей женскую плодовитость, и хранительницей семейного счастья, и покровительницей детей. Раскрытие и осмысление образа Умай стало темой конкурса «Алтын кош – Золотая птица».

Конкурсантами стали профессиональные мастера – члены общественных творческих организаций: Союзов художников России и Татарстана, а также студенты и преподаватели Казанского государственного института культуры, Казанского художественного училища им. Н. Фешина, Казанского техникума художественных народных промыслов. Художникам предоставлялась возможность воплощения Умай либо в авторской трактовке, либо в реконструкции образов, связанных с тюркским декоративно-прикладным искусством из музейных коллекций.

В номинации «Реконструкция» были представлены работы трех мастеров (Л.Г. Гриценко, Т.В. Соловьевой и А.С.Шамсутдинова). Остальные девятнадцать участников конкурса выбрали номинацию «Авторский проект», предполагающую свободную трактовку национальных мотивов. Этническое своеобразие проявлялось в сюжетах, материалах и техниках исполнения.

Конкурсные произведения были представлены на выставке, открывшейся 30 августа 2017 года в галерее им. Амира Мазитова и длившейся до 30 сентября. В экспозицию также вошли работы, дополняющие общую картину развития тюркского декоративного искусства из Татарстана и Крыма.

На выставке демонстрировались более пятидесяти произведений двадцати двух художников. Часть из них воплотила творческие замыслы с соблюдением преемственности самобытных эстетических канонов, поддерживающих национальную идентичность. К ним относятся: вышивка З.Н. Бикташевой и Л.Ф. Фасхутдиновой, художественный текстиль Н.А. Галявиевой, резьба по дереву Р.Х. Ахметова, ювелирные изделия А.С. Шамсутдинова и Т.В. Соловьевой, кожаная мозаика Н.Х. Кумысниковой и студентов КХУ им. Н.И. Фешина – учеников А.А. Замиловой. Эти мастера, умело использующие природную фактуру материала, обрабатывают и декорируют его выработанными поколениями способами и приемами. Так профессиональные художники оказались приемниками лучших традиций национального искусства, которое они развивают в соответствующих видах творчества.

Әлеге негатив тенденцияләргә каршы чара буларак, 2017 елда Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты инициативасы белән, ТР Мәдәният министрлыгы һәм Сәнгать белгечләре ассоциациясенең Татарстан бүлекчәсе ярдәме белән «Алтын кош – Золотая птица» декоратив-гамәли сәнгать әсәрләренең I Республика бәйгесе оештырылды. Проект тарихи формалашкан, эстетик канунннар нигезендә барлыкка килгән хәзерге профессональ татар декоратив-гамәли сәнгатен үстерүгә юнәлтелгән иде. Чигү, керамика, тукучылык, зәркәнчелек, күн, агач, металл һәм йонның сәнгатьчә эшләнеше кебек сәнгать төрләре буенча түбәндәге номинацияләр аерып чыгарылды: «Автор проекты», «Реконструкция», «Сувенир». Осталар игътибарын татар халкының аутетик декоратив-сәнгате төрләренә һәм музей җыелмаларын өйрәнүгә җәлеп итү күздә тотылды. Шулай ук батик, фарфор, эмаль кебек сәнгатьнең яңа төрләрен үстерү һәм милли декоратив сәнгать өлкәсендә хезмәт куючы осталарга ярдәм йөзеннән дә оештырылды. ТР Мәдәният министрлыгы тарафыннан һәр җиңүчегә 15 мең күләмендә акчалата бүләк бирелде.

Бәйгенең төп шарты итеп татар милли сәнгатенең традицион принципларыннан –үзенчәлекле техник ысулар, орнамент мотивларының стилистик үзенчәлекләрен файдалану һ.б. билгеләнде.

Хәзерге вакытта төрки даирәдә әби-бабаларыбызның дөнья күзаллаулары, шул чор образларын торгызу актуальләшеп бара. Мәсәлән, татар халкында зәңгәр төс символик төс булып санала, ул төп Алла Тәңрене күзаллый. Шулай ук татарлар кошларга аерым җылылык белән карыйлар, төрле ышануларда Һомай алиһәсе кош сурәтендә килергә мөмкин дип санала. Ул төрки пантеонда мөһим урыннарның берсен биләп, Тәңренең хатыны буларак кабул ителә. Ышанулар буенча, Һомай алиһәсе тукранбаш чәчәге, өч таҗлы антроморф җисем образында күренергә мөмкин, хатын-кызларга ул үзенең янәшәдә булуын учакның ялкынланып китүе ярдәмендә белгертә, ди. Һомай хатын-кызның бала тудыру сәләтен стимуллаштырган, уңыш, гаилә иминлеге сакчысы, балаларны яклаучы алиһә буларак кабул ителгән. Һомай образын киңкырлы ачуны күздә тотып, конкурсның темасы да «Алтын кош» дип аталды.

Бәйгедә һөнәри осталар, Россия һәм Татарстан Рәссамнәр берлеге әгъзалары, Н. Фешин исем. Казан сәнгать училищесы, Казан халык сәнгате һөнәрләре техникумы, Казан дәүләт мәдәният институты укытучылары һәм студентлары көч сынашты. Бәйгедә катнашучыларга татар милли сәнгате традицияләрен саклау — үзенчәлекле техник ысуллар, тотрыклы бизәлеш мотивларын куллану бурычы йөкләнде. Шулай ук Һумай алиһәсен автор трактовкасында тасвирлау мөмкинлеге дә бирелде.

«Реконструкция» номинциясендә өч оста (Л.Г. Гриценко, Т.В. Соловьева, А.С. Шәмсетдинова) көч сынашты. Калган унтугыз катнашучы «Автор проекты» номинациясен сайлап алды. Әлеге номинация милли мотивларны ирекле сурәтләү мөмкинлеге бирелгәнлектән, этник үзенчәлек сюжет, материал һәм сурәтләнеш техникасында чагылыш тапты.

Әлеге күргәзмә-бәйге Әмир Мәҗитов исемендәге галереяда 30 августтан алып 30 сентябрьгә кадәр үткәрелде. Күргәзмә өчен бәйгедә катнашучыларның иң яхшы дип табылган хезмәтләре сайлап алынды. Экспозициядә шулай ук Татарстан һәм Кырымның төрки декоратив-гамәли сәнгать үсеше картинасын тулыландыручы хезмәтләр дә урын алды.

«Алтын кош – Золотая птица» күргәзмә-бәйгесендә Татарстан Республикасында иҗат итүче 22 рәссамның илледән артык хезмәте бәяләнде. Конкурста катнашкан осталарның хезмәтләрендә татар халкы милли эстетик кануннарының гасырдан-гасырга, буыннан-буынга күчә баруы, милли үзаңның камилләшүе иҗади гәүдәләнеш алган иде. Алар арасында З.Н. Бикташева белән Л.Ф. Фәсхетдинованың чигү эшләре, Н.А. Галәвиеваның сәнгатьле бизәк төшергән тукыма, Р.Х. Әхмәтовның кисеп, уеп бизәкләнгән агач эшләнмәләре, А.С. Шәмсетдинов белән Т.В. Соловьеваның зәркән әйберләре, Н.Х. Кумысникованың һәм Н. Фешин исем. Казан сәнгать училищесыннан Ә.А.Җәмилова укучыларының күн мозаикасы техникасына нигезләнеп эшләнгән хезмәтләре урын алган иде. Сәнгатькәрләр материалның табигый фактурасыннан чыгып, аны эшкәртү, бизәкләүнең буыннан-буынга күчеп сакланган ысулларын кулланалар, ягъни профессиональ осталарга милли сәнгатьнең иң яхшы традицияләрен үзләштерү һәм аны тагын да үстерү мөмкинлеге бирелде.

ВЫШИВКА

Произведения З.Н. Бикташевой и Л.Ф. Фасхутдиновой свидетельствуют о развитии вышивального дела в декоративном искусстве татар. Источником для творческих поисков современных мастериц послужили образцы самобытной вышивки, датируемые серединой XIX – началом XX в., находящиеся в музейных и частных коллекциях. В данных собраниях сохранились калфаки, отделанные золотным шитьем, бисером или речным жемчугом, а также редко встречающиеся головные уборы с рельефными цветочными формами из разноцветных лент в ушковой технике, а также декоративный текстиль, традиционно использующийся в оформлении интерьера татарских жилищ, вышитый в техниках «тамбур», «несчетная односторонняя гладь» и ковровый шов. Изделия мастеров прошлого были расшиты растительно-цветочными узорами в асимметричных композициях, решенных в контрастной яркой палитре, создающей праздничное настроение.

Искусство вышивки в стране угасало в периоды Октябрьской революции, Гражданской и Отечественной войн, но сохранилось, благодаря традиции приготовления приданого. Новым всплеском интереса к вышивке характеризуются вторая половина 1950-х и 1960-е годы. Повсеместно изменилась техника исполнения – мастерицы оказывали предпочтение «глади» и «крестику». Популярными оставались растительные мотивы, с преобладанием цветочных композиций, составленных из пышных роз и элементов местной флоры, в яркой полихромной гамме. До настоящего времени у татар в сельской местности бытует обычай украшать гостевую комнату белыми подушками с вышитыми на них крупными яркими розами, маками, колокольчиками и васильками.

В далеком прошлом осталось массовое распространение тамбурной вышивки и ушковой техники, отличающих татарских мастериц. Современную ушковую технику, эпизодически воспроизводящуюся по заданным стандартным образцам, взятым из средств массовой информации, невозможно сопоставить с искусным своеобразием работ потомственных татарских вышивальщиц XIX века. На этом фоне творчество З.Н. Бикташевой (1955 г.р.), владеющей как профессиональными навыками художника, так и умением применять аутентичную ушковую технику, а также стилевые особенности народной вышивки, способствует сохранению и развитию этого традиционного для татар вида народного искусства. З.Н. Бикташева, родилась в семье известного татарского художника-портретиста Наки Бикташева. Она росла в творческой атмосфере и воспитывалась на подлинных образцах татарской культуры. В 1974 г., окончив Казанское художественное училище, поступила в мастерскую своего отца, где под его руководством работала до 1984 года. Овладев профессиональными навыками художника-живописца, З.Н. Бикташева на новом уровне обратилась к народному искусству татар, стала углубленно изучать стилевые особенности и виды самобытных техник татарских вышивок. Рассматривая ее работы, словно слышишь традиционную татарскую мелодию. Образы растений, цветов и птиц в творчестве художницы, как и в народном искусстве, являются не только изображениями из мира флоры и фауны, они наделяются определенным значением и воспроизводят общепринятые в тюркском мире символы.

«Золотая птица – Хумай над Булгарами» привлекает праздничным великолепием. Роскошная птица, держащая в клюве мифический комочек земли, подобно знаменитой булгарской уточке, воспринимается как райское создание. Однако, безукоризненная гармония под силу лишь Создателю. В обыденном мире никто не вправе претендовать на совершенство своих произведений. Соблюдая этот неписаный закон, З.Н. Бикташева внесла в композицию работы намеренную «неправильность». Асимметричность – одно из свойств художественной выразительности в татарском искусстве, художница сочетает с симметричным построением. Единство этих двух противоположностей, как выражение дуалистического миропонимания свойственного тюркским народам, не случайно стало для З.Н. Бикташевой основным композиционным принципом. Темно-синий фон

ЧИГҮ ҺӨНӘРЕ

З.Н. Бикташева һәм Л.Ф. Фәсхетдинованың хезмәтләре татар халкында чигү һәм кул эшләренең киң таралган булуын тагын бер кат раслый. Хәзерге чигү осталарының һөнәри үсешенә XIX–XX гасырларда башкарылган, музей яисә шәхси коллекцияләрдә сакланган үзенчәлекле чигү үрнәкләре йогынты ясый. Әлеге үрнәкләр мәрҗәннәр, сәйлән, алтын җепләр белән бизәкләп чигелгән калфаклардан, шулай ук тырнак алмалау, тамбур техникасы белән күпертеп чәчәк төшерү, төрле тасмалар кулланып бизәкләнгән баш киемнәреннән, нәфис шома чигү, сабак җөе, декоратив текстиль төрләрендә башкарылган үрнәкләрдән гыйбарәт. Элеккеге осталарның хезмәтләре ачык палитрадагы үсемлек-чәчәк формалары, ассиметрик композицияләрдә башкарылган. Алар барысы да күңелгә бәйрәм рухы өсти.

Чигү сәнгате Инкыйлаб, Гражданнар һәм Ватан сугышлары чорларында онытылып тора. Шулай да, кызга бирнә әзерләү традициясе татарларда чигү эшенең сакланып калуына китерә. 1950–1960 елларда чигү һөнәренә мөрәҗәгать итү тагын көчәеп китә. Барлык җирләрдә диярлек чигү техникасы үзгәрә, кул эшләре осталары нәфис шома чигү һәм тапкырлап чигү техникаларын кулай күрәләр. Ачык төсләр ярдәмендә җирле флораны сурәтләгән үсемлек мотивларын чагылдырган чәчәк композицияләре популярлаша. Хәзерге көндә дә авыл җирлегендә яшәүче татарлар кунак бүлмәләрен ачык төсләрдәге эре гөлчәчәк, мәк, кыңгырау һәм күк чәчәкләр чигелгән мендәрләр белән матурлыйлар.

Татар чигү осталарын аерып торган тамбур һәм тырнак алмалау техникаларының киң кулланылышы үткәндә калып бара. Төрле массакүләм мәгълүмати чараларда бирелгән хәзерге тырнак алмалау техникасын калыплар, үрнәкләр буенча яңартуны исә XIX йөз татар чигү осталарының үзенчәлекле һәм нәфис хезмәтләре белән чагыштырып булмый, әлбәттә. Шушы фонда З.Н. Бикташева иҗаты (1955 елда туган) татар халык милли сәнгатенең саклануы һәм үсеше өчен аеруча әһәмиятле урын били. Профессиональ рәссам, шул ук вакытта, татар милли чигү һөнәренең стиль үзенчәлекләрен яхшы белүче тырнак алмалау техникасын да үзләштерә. З.Н. Бикташева танылган татар рәссамы, портрет остасы Нәкый Бикташев гаиләсендә туып үсә. Ул иҗади җирлектә үсеп, чын татар милли сәнгате үрнәкләрендә тәрбияләнә. 1974 елда Казан сәнгать училищесын тәмамлап, үз әтисенең остаханәсенә эшкә керә, анда 1984 елга кадәр хезмәт куя. З.Н.Бикташева, профессиональ рәссам һөнәрен үзләштереп, татар халкының милли сәнгатенә мөрәҗәгать итә, татар чигү һөнәренең үзенчәлекле төрләрен һәм стиль үзенчәлекләрен тирәнтен өйрәнә. Аның хезмәтләренә күз төшерсәң, татар милли көйләрен ишеткәндәй буласың. Сәнгатькәр сурәтләгән үсемлек, чәчәк, кошкорт образлары әйләнә-тирә дөньяны тасвирлап кына калмыйча, төрки дөньяның символлары буларак та аерым әһәмияткә ия.

«Алтын Һомай кошы Болгар өстеннән очып бара» хезмәте үзенең бәйрәмчә зәвыклылыгы белән игътибарны җәлеп итә. Купшы кош томшыгына туфрак капкан болгар үрдәге, җәннәт кошы буларак кабул ителә. Әмма төп гармонияне урнаштыру бары тик Аллаһ кодрәтенндә генә. Гадәти тормыштан З.Н. Бикташева асимметрия ысулын кертеп җибәрә, ул симметрик төзелеш белән берләштерелә. Төрки халыклар өчен хас булган әлеге ике ысулның бердәмлеге З.Н. Бикташева өчен төп композицион принципка әйләнә. Куе зәңгәр төстәге очсыз-кырыйсыз һәм мәңгелек күк фоны ачык төстәге Һомай кошының һәм чәчәккә күмелгән тормыш агачының контрастында бирелә. Полихром палитрада зәңгәр, яшел, шәмәхә һәм ак төсләргә өстенлек бирелә. Мәчет сурәте, зооформ стилендә башкарылган савыт, халык язмышын символлаштырган агачның тамырына тереклек суы җибәрүче чүлмәк – барысы да Болгар шәһәрен гәүдәләндерә. З.Н. Бикташева үз авторлыгын традицион чия агачы чәчәкләре белән раслый.

Түбәндә XIX гасыр чигү осталарының кул эшләре үрнәкләре белән З.Н. Бикташеваның тырнак алмалау техникасында башкарылган хезмәтләре чагыштырып карала.

вечного и бескрайнего неба подчеркивает абрис птицы Хумай и цветущего древа жизни, выполненного в ярком, контрастном колористическом решении. В полихромной палитре основными красками служат синий, зеленый, фиолетовый и белый. Город Булгар олицетворяют силуэт мечети, сосуд, декорированный в типичном зооморфном стиле и кувшин, из которого льется живая вода на корень древа, символизирующего судьбу народа. Свое авторство З.Н. Бикташева традиционно обозначила цветками вишни.

Ниже приводятся образцы ушковой техники неизвестной мастерицы XIX в. и З.Н. Бикташевой. Сопоставление свидетельствует о преемственности.

З.Н. Бикташева, 1955 г.р.
Фрагмент панно «Птица-весна», 2016
Тамбур, аппликация, вышивка, ушковая техника
Собственность автора

З.Н. Бикташева (1955 елда туган)
«Яз кошы» панно фрагменты, 2016
Тамбур, аппликация, чигү, тырнак алмалау техникасы.
Авторның шәхси милке

Неизвестный мастер
Фрагмент головного убора, XIX век
Парча, шелк, бархат, бисер, мишурная нить, аппликация, вышивка, ушковая техника
Собрание НМ РТ

Билгесез оста
Баш киеме фрагменты, XIX гасыр
Парча, ефәк, бәрхет, сәйлән, мишура җебе, аппликация, чигү, тырнак алмалау техникасы
ТР Милли музее җыелмасы

Уникальная вышивка Л.Ф. Фасхутдиновой (1968 г.р.) является образцом высокого национального искусства. Художница, творчески переработав опыт народных мастериц, создала ряд искусных произведений в индивидуальной манере. Ее работа «Тюркский ковер» (2016) демонстрировала традиционные виды татарской ручной вышивки. В композицию декора изделия вошли розетки: солярные и цветочные, завихренные и окруженные прямыми лучами или лепестками, а также концентрические круги и меандры, несущие семантическое значение.

Л.Ф. Фасхутдинова была хорошо знакома с народными традициями благодаря бабушке, у которой часто гостила в деревне. Уже в раннем возрасте ее внимание привлекали яркие вышитые изделия, украшающие интерьер татарского дома. За годы обучения в Казанском художественном училище им. Н.И. Фешина (1984–1988) Л.Ф. Фасхутдинова получила отличную профессиональную подготовку. Решила освоить искусство вышивки и поехала (по приглашению) в Бухару, старейший известный центр золотого шитья. Продолжая заниматься избранным делом вернувшись на родину, художница в совершенстве освоила секреты татарской вышивки. Она владеет всеми видами швов и искусно применяет устойчивые в декоративной системе татар орнаментальные мотивы.

Шулай ук Л.Ф. Фәсхетдинованың (1968 елда туган) чигү эшләре дә татар милли сәнгатенең югары үрнәге булып санала. Ул, элекке буыннар осталарының тәҗрибәсен үзенчәлекле кулланып, төрле нәфис бизәкләр барлыкка китерә. Экспозициядә урын алган «Төрки келәм» хезмәте татар кул чигешенең традицион төрен чагылдыра. Чигү үрнәге композициясе розеткалар – соляр һәм чәчәк, төрле сыгылмалы сызыклар, нурлар һәм таҗлар белән бизәкләнә, түгәрәкләр һәм менандрлар белән баетыла. Татар милли сәнгате өчен хас булган орнамент мотивлары кулланыла.

Марфуга, конец XIX в.
Фрагмент намазлыка – молитвенного коврика, начало XX в.
Саржа, шелковые нити, тамбурный шов
Частная коллекция, с. Новая Мочалеевка
Из материалов экспедиции ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ в Самарскую область 2015 г.

Мәрфуга, XIX гасыр азагы
Намазлык фрагменты, XX гасыр башы
Саржа, ефәк җепләр, тамбурлы җөй
Шәхси коллекция
Яңа Мунчалы, 2015 елда Самара өлкәсенә оештырылган ТӘһСИ экспедициясе материалларыннан

Л.Ф. Фасхутдинова, 1968 г.р.
Фрагмент «Тюркского ковра», XXI в.
Шерсть, тамбурный шов
Собственность автора

Л.Ф. Фәсхетдинова (1968 елда туган)
«Төрки келәм» фрагменты, XXI гасыр
Йон, тамбурлы җөй
Авторның шәхси милке

ЮВЕЛИРНОЕ ИСКУССТВО

Внимание посетителей выставки «Алтын кош – Золотая птица» привлекали к себе ювелирные украшения Р.Х. Ахметова (1968 г.р.), Т.В. Соловьевой (1966 г.р.) и А.С. Шамсутдинова (1963 г.р.), использующих технику зернь, известную ювелирам Среднего Поволжья периодов Булгарского государства, Золотой Орды, Казанского ханства и Казанской губернии, где она применялась в сочетании с филигранью. Изделия татарских мастеров отличались инкрустацией полудрагоценными камнями: бирюзой, сердоликом, кораллами, горным хрусталем и др. Развитие ювелирного искусства у татар тесно связано с национальной традицией украшать женский наряд. Оно процветало по начало XX столетия. Угасание было обусловлено как европеизацией костюма, так и запрещением частного ювелирного дела в советское время.

В середине XX века в Казани и Шемордане (Сабинский р-н) началось возрождение производства традиционных татарских украшений, длящееся до конца 1980-х годов. Процесс был прерван в период перестройки, но затем возобновился, чему способствовали развитие частного предпринимательства и организация Палаты ремесел в Татарстане, объединяющих как профессиональных художников, так и самодеятельных мастеров. В списке Центра развития народных художественных промыслов и ремесел значатся ювелиры: Т.В. Соловьева, закончившая Чебоксарское художественное училище (1986) и А.С. Шамсутдинов, не получивший специального образования. Оба мастера являются продолжателями народных традиций. Сопоставляя их произведения, следует отметить, что авторские работы отличаются уровнем художественного замысла и воплощения. Так, комплекты «Птица» и «Желтые тюльпаны» Т.В. Соловьевой характеризуются более изысканным вкусом и выразительностью созданных образов. В то же время реконструкция изделий им удается в равной степени виртуозно. В данной области они оба вносят достойный вклад в сохранение самобытного ювелирного искусства татар.

В номинации «Авторский проект. Ювелирное искусство», победителем стал Р.Х. Ахметов (1968 г.р.). Ювелирный комплект его работы включает подвеску на цепочке и серьги, выполненные в форме трилистника, обрамленного изящными вьющимися изгибами стилизованного стебля. Подвеска состоит из антропоморфной фигурки, заключенной в центре волнообразного сквозного узора. Мастер создал образ Умай, в технике металлопластики, воплотив богиню в трехрогой короне. Плавные изгибы цветочных узоров из металла олицетворяют оберегающие силы земной и космической природы. Художественное решение связано с распространенным в народном творчестве орнаментальным мотивом – цветущим древом жизни, олицетворяющим богиню. За спиной богини мастер изобразил раскинутые крылья. Про счастливого человека тюрки говорили: «Над ним пролетела тень Хумай-птицы». В руках Хумай Р.Х. Ахметов изобразил чашу, содержащую влагу вечно зарождающейся жизни – символ богатства семьи, племени, народа. Особую выразительность изделию придает отделка из бирюзы и коралла, создающая впечатление капелек росы в лучах восходящего солнца.

Малочисленность ювелиров-участников показала, что в настоящее время татарское ювелирное искусство в русле народных традиций развивается недостаточно, а потому требует поддержки на государственном уровне.

Неизвестный мастер, XIX в.
Фрагмент накосника
Серебро, сердолик, скань, зернь
Коллекция школьного музея с. Зюри
Из материалов экспедиции ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ, Мамадышский р-н РТ. 2014 г.

Билгесез оста, XIX гасыр
Чулпы фрагменты
Көмеш, сердолик, челтәрләү, бөртекләү
Җөри авылының мәктәп музее коллекциясе
2014 елда Татарстанның Мамадыш районына оештырылган ТӘһСИ экспедициясе материалларыннан

ЗӘРКӘНЧЕЛЕК

«Алтын кош – Золотая птица» күргәзмәсен карарга килүчеләрнең игътибарын, шулай ук, Р.Х. Әхмәтов, А.С. Шәмсетдинов һәм Т.В. Соловьева тарафыннан иҗат ителгән зәркән эшләнмәләр дә җәлеп итте. Алар Болгар дәүләте, Алтын Урда, Казан ханлыгы һәм Казан губернасы чорларыннан ук Урта Идел буе зәркән осталарына билгеле булган бөртекләү техникасында башкарылган.

Татар зәркәнчеләренең эшләнмәләре фирәзә, сердолик, коралл, хрусталь һ.б. ярымасылташлар белән бизәлгән. Татарларда зәркәнчелекнең үсеше XX башына кадәр киң таралган булуы хатын-кыз киемнәрен бизәү белән бәйле. Әмма, Европага ориентирлашу сәбәпле, Советлар заманында шәхси зәркәнчелек белән шөгыльләнү тыела төшә.

XX гасырның урталарында (1980 елларга кадәр) Казан шәһәре һәм Шәмәрдән бистәсендә (Саба районы) татар милли бизәнү әйберләрен яңадан торгызу башлана. Үзгәртеп кору заманында бу процесс өзелә, соңыннан әлеге эшчәнлек тагын яңартыла. Һәм ул шәхси эшмәкәрлек, Татарстандагы һөнәрчелек палатасының үсешенә этәргеч була. Милли сәнгать һөнәрләре үзгендә түбәндәге зәркәнчеләр теркәлгән: Т.В. Соловьева (1986 елда Чабаксар сәнгать училищесын тәмамлаган) һәм А.С. Шәмсетдинов (махсус һөнәри белемсез). Осталарның икесе дә халык традицияләренең дәвамчылары булып торалар. Авторларның иҗат җимешләре үзләренең сәнгати бирелеше белән югары дәрәҗәдә эшләнгән булулары белән аерылып торалар. Мәсәлән, Т.В. Соловьеваның «Кош», «Сары лаләләр» комплектлары үзләренең югары зәвыклы булулары һәм сәнгатьлелекләре белән аерылып торалар. Шул ук вакытта эшләнмәләрнең реконструкциясе дә әлеге ике зәркәнче тарафыннан бик оста башкарылган. Осталарның икесе дә әлеге өлкәдә татар халкының зәркәнчелеген саклау юнәлешендә зур өлеш кертәләр.

А.С. Шамсутдинов, 1963 г.р.
Фрагмент колье, 2016 г.
Серебро, сердолик, бирюза, скань, зерньь
Собственность автора

А.С. Шәмсетдинов (1963 елда туган)
Муенса фрагменты, 2016 ел
Көмеш, сердолик, фирәзә, челтәрләү, бөртекләү
Авторның шәхси милке

«Автор проекты. Зәркәнчелек сәнгате» номинациясендә Әхмәтов Ринат Хәмитлатыйф улы (1968 елда туган) җиңү яулады. Бәйгедә аның тукранбаш һәм стильләшкән нечкә сыгылмалы ботак формасындагы чылбыр, асылмадан һәм алкалардан торган зәркән комплекты катнашты. Асылма дулкынсыман бизәкнең уртасына урнашкан антроморф фигураны тәшкил итә. Оста Умайны металл-пластика аша сәнгатьчә тасвирлауга ирешә, ул өч таҗлы алиһә буларак тасвирлана. Җир һәм галәмнең табигый көчен иҗат остасы чәчәк үрентеләренең сыгылмалыгы аша сурәтли. Алиһәнең гәүдәләнеше буларак тасвирланган тормыш агачы халык иҗатында киң кулланылган бизәкләү мотивлары үрнәкләрендәге чишелешкә ия. Алиһә җәелгән канатлар белән тасвирланган. Төркиләр бәхетле кеше хакында «Аның өстеннән Һомай кошы очып үткән» дип әйтә торган булганнар. Оста мәңгелек яшәеш – алиһә кулындагы касәне гаилә, кабилә, нәсел байлыгы символы буларак гәүдәләндергән. Эшләнмәнең фирәзә һәм коралл белән бизәлүе кояш нурларында җемелдәүче чык тамчыларын хәтерләтә.

Хәзерге вакытта татарларда милли традицияләргә нигезләнгән зәркәнчелек сәнгате онытылып бара, бу өлкәдә хезмәт куючы осталар аз санда, бүген әлеге сәнгатьне торгызу һәм үстерү дәүләт ярдәменә мохтаҗ.

РЕЗЬБА ПО ДЕРЕВУ

Р.Х. Ахметов стал победителем во второй номинации «Авторский проект. Ювелирное искусство» и «Авторский проект. Художественная обработка дерева». Резьба по дереву привлекала будущего художника с юности, окончив Казанское художественное училище им. Н.И. Фешина (1989), он благодаря долгой практике и разнообразным экспериментам разработал свою авторскую трудоемкую технологию, соединяющую дерево и металл. Мастер продолжает традиции самобытной резьбы, известной пратюркам более тысячи лет и являющейся неотъемлемой частью народной культуры татар. Р.Х. Ахметов выработал свой индивидуальный стиль, особенностью которого стало сочетание объемной формы и детальной проработки сюжетных образов. Мастера привлекают национальные темы, включающие древние и современные обычаи татарского народа. Трехчастная структура работы «Мифы древней Булгарии» отражает три мощных культурных пласта в исторической судьбе татар. Для воплощения замысла художник выбрал крупный формат. Произведение, выполненное в технике плоскорельефной резьбы, олицетворяет аутентичные эстетические ценности, органично связанные с идеей конкурса.

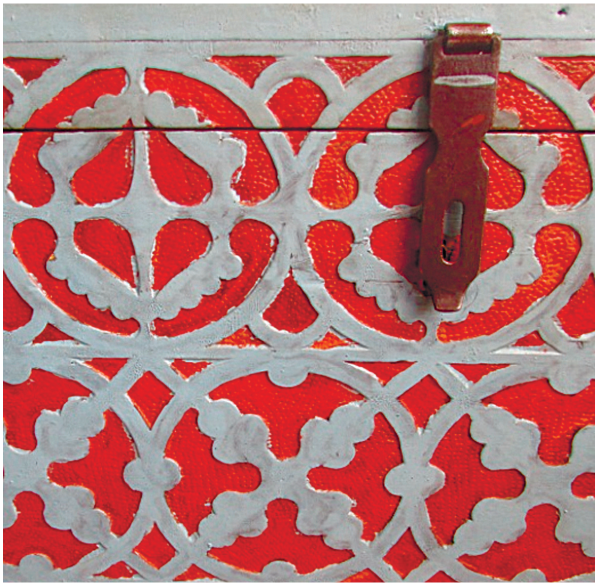

Р.А. Насыбуллин, 1934 г.р.
Фрагмент сундука, 1955
Плоскорельефная резьба
Частная коллекция, с. Елховый куст
Из материалов экспедиции в Ульяновскую область. 2018 г

Р.А. Насыйбуллин, 1934 елда туган
Сандык фрагменты, 1955
Яссы рельефлы кисем
Шәхси коллекция, Зирекле Куак авылы
Ульяновск өлкәсендә үткәрелгән экспедиция материалларыннан, 2018 ел

АГАЧНЫ УЕП БИЗӘКЛӘҮ

Р.Х. Әхмәтов «Автор проекты. Агачны уеп бизәкләү» номинациясендә җиңүче булып чыкты. Аны балачактан ук агачны кисеп бизәкләү һәм металл белән эшләү кызыксындыра. Н.И. Фешин исем. Казан сәнгать училищесын тәмамлаганнан соң, ул материал һәм аерым технологияләр ярдәмендә төрле экспериментлар уздыра. Оста борынгы төрки әби-бабаларыбызга мең еллар элек билгеле булган татар милли мәдәниятенең аерылгысыз өлеше саналган агачны кисеп, уеп бизәкләүнең үзенчәлекле традицияләрен дәвам итә. Иҗат әһеле үзенең күләмле форма, шул ук вакытта детальләрнең зәркәнчә нәфис эшләнешен берләштергән аерым стилен үстерә. Аның әсәрләре үзләренең композицион бөтенлеге һәм пропорцияләренең гармоник бирелеше белән аерылып тора. Р.Х. Әхмәтов аеруча татар халкының борынгы һәм хәзерге гореф-гадәтләрен, йолаларын яктырткан тема һәм милли сюжетларны яратып иҗат итә.

«Борыгы Болгар мифлары» хезмәтенең өч өлешле структурасы татар халкының тарихи үткәнендәге өч төп мәдәни катламны билгели. Үзенең теләк-ниятләрен тормышка ашыру өчен автор зур форматны сайлап ала.

Яссы рельефлы агачны кисеп, уеп бизәкләү техникасында башкарылган әсәр аутентик эстетик кыйммәткә ия һәм ул бәйгенең тематикасына һәм идеясенә органик рәвештә үрелеп китә.

Р.Х. Ахметов, 1968 г.р.
Фрагмент панно «Мифы древней Булгарии», 2017
Плоскорельефная резьба
Собственность автора

Р.Х. Әхмәтов, 1968 елда туган
«Борынгы болгар мифлары» панносы фрагменты, 2017 ел
Яссы рельефлы кисем
Авторның шәхси милке

КОЖАНАЯ МОЗАИКА

Сохранившиеся образцы татарской кожаной мозаики датируются с середины XVIII по середину XIX века. Данная техника изготовления существовала в форме сельского и городского ремесла, восходящего истоками к культуре волжских булгар. К концу XIX в. производство шло уже на уровне промыслов, просуществовавших до начала XX столетия. Кожаная мозаика, вышитая по контуру узора нитками разных цветов, украшала сапожки, подушки и другие предметы быта. Производство изделий, сшитых встык вручную из кусочков разноцветной кожи, возродилось в 1960-е годы. В настоящее время одним из известных мастеров в Республике является А.А. Замилова, которая преподает с 2002 года в Казанском художественном училище им. Н. Фешина, передавая свои знания студентам. Также в экспозиции были представлены работы Н.Х. Кумысниковой, признанного мастера в этой области, соблюдающей традиционные эстетические каноны в авторской интерпретации.

Неизвестный мастер, XIX в.
Фрагмент сапога
Кожаная мозаика
Частная коллекция
Из материалов экспедиции ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ, Мамадышский район РТ. 2014 г.

Билгесез автор
Читек фрагменты. Күн мозаикасы
Шәхси коллекция
2014 елда Татарстанның Мамадыш районына оештырылган ТӘһСИ экспедициясе материалларыннан

КҮН МОЗАИКАСЫ

Татар күн мозаикасы техникасында эшләнгән сакланып калган үрнәкләре XVIII–XIX гасыр урталарына карый. Идел буе болгарларының мәдәниятенә барып тоташкан, авыл җирләрендә һәм шәһәрдә кулланылган күн мозаикасы XIX гасырларда профессиональ һөнәрчелеккә әйләнеп, XX гасыр башларына кадәр киң таралыш ала. Күн мозаикасы ярдәмендә контур буенча төрле төстәге җепләр белән чигелгән аяк киемнәрен, мендәр тышларын һәм башка көнкүреш әйберләрен күп очратырга була. Төрле төстәсе тире һәм күн кисәкләреннән кулдан тегелгән әйберләр җитештерү 1960 елларда кабат торгызыла. Хәзерге вакытта әлеге өлкәдә иң танылган осталардан Ә.Ә. Җәмилованы әйтергә була. Ул, 2002 елдан башлап, Н. Фешин исемендәге сәнгать училищесында студентларны үз һөнәренә өйрәтә һәм үз дәвамчыларын үстерә. Шулай ук әлеге төр һөнәрнең танылган остасы Н.Х. Кумысникованың хезмәтләре дә күргәзмәдә урын алды. Алар этник кануннар нигезендә автор фантазиясе белән баетылган.

Н.Х. Кумысникова, 1958 г.р.
Фрагмент панно «Осень», 2012
Кожаная мозаика
Из коллекции Государственного историко-архитектурного и художественного музея-заповедника «Казанский Кремль»

Н.Х. Кумысникова, 1958 елда туган
«Көз» панносының фрагменты
«Казан Кремле» Дәүләт тарих, архитектура һәм сәнгать музей-тыюлыгы коллекциясе

КЕРАМИКА

Керамика, являясь одним из традиционных видов народного искусства у далеких предков татар, развивалась и формировалась под воздействием стилевых канонов Степи и салтово-маяцкой культуры. Об этом свидетельствуют булгарские сосуды, декорированные зооморфными стилизованными изображения в технике лепной мелкой пластики.

Стилевые особенности татарского народного искусства изучала и воспроизводила их в отделке образцов для выпускаемой сувенирной продукции Н.В. Кузьминых (1956 г.р.), работавшая дизайнером на Комбинате народных художественных промыслов в Казани после окончания Казанского инженерно-строительного института (1980). Будучи сотрудником Художественного фонда Республики Татарстан (1988–1994), выполняла работы для интерьеров общественных помещений и ландшафтного дизайна. Н.В. Кузьминых является признанным мастером керамики, мелкой пластики, рассчитанной на восприятие с близкого расстояния и, следовательно, предполагающей детальную проработку. Мастер, используя лаконичные выразительные средства обработки глины, создает собирательные образы, передающие глубину авторских замыслов, связанных с вечными ценностями.

Одной из притягательных для художницы стала идея внутренней свободы женщины, олицетворение которой связано с образом птицы. В область творческих поисков органично вошла тема конкурса «Алтын кош – Золотая птица». Богиня Умай для Н.В. Кузьминых прежде всего является обладательницей женских особенностей, воплощенных в сочетании форм земной девы и небесной птицы. Из галереи созданных ею образов, художница выбрала один, наиболее полно выражающий, по ее мнению характер Умай, определенный словом «Высоко». Необходимо взлететь, чтобы оказаться с мечтой наравне, но вверх взметнулись лишь руки, а крылья остались сложенными за спиной, расправить их дано лишь очень немногим. Н.В. Кузьминых констатирует этот факт с мудрой улыбкой, тяжело поняться ввысь нагруженным повседневными житейскими заботами, слишком высоко до призрачных грез. Телесный цвет верхней части скульптуры, а также форма максимально передает сходство с живой женщиной-матерью, синие крылья воспринимаются как неотъемлемая часть ее души, устремленной в небо.

Керамика А.Ю. Махинина, раскрывающего сюжеты современной российской провинции, передает юмористический взгляд автора на обыденную повседневность жизни. Зрителей привлекали созданные художником трогательные и беззащитные образы мечтателей. А.Ю. Махинин посвятил раскрытию конкурсной темы два произведения: декоративную скульптуру малой формы «За птицей счастья» и панно «Под надежным крылом». Художник создал типичные образы простых людей из народа, подчеркнув свойственную татарам особенность воспринимать житейские трудности с позитивным юмором. Персонажи изображены в повседневных одеждах, но с соблюдением национального стиля. «За птицей счастья» устремился татарин, основное богатство которого составляет добродушие и веселый нрав. Он обожает эту пернатую певунью, свободно расположившуюся у него на раскрытой ладони. Она никуда не улетит и наполнит его жизнь счастьем, обо всем позаботится и угадает желания. В этой птице воплощена его любимая супруга, маленькая и очень надежная. Именно она является хранительницей семейного очага, она и есть его Умай.

А.Ю. Махинин подчеркивает, что до сих пор, именно семья у всех тюркских народов составляет основу земного счастья. Так на панно «Под надежным крылом», художник запечатлел мужа и жену в лодке, оба устали грести, но именно к таким парам, живущим в дружбе и согласии, в трудную минуту является Умай, воплотившаяся в образе любимой домашней курочкой, украшенной роскошным хвостом райской птицы. Теперь их легкое судно само плывет по реке жизни и супругам выдалась минутка безмятежности. У борта плещется рыба, как обещание возможного изобилия.

КЕРАМИКА

Керамика татарларның борынгы бабалары чорыннан ук Дала һәм салтау-маяк мәдәнияте тәэсирендә үсеш алган традицион милли сәнгать төрләренә керә. Моны Болгар савытларының вак пластика ябыштырып бизәлгән һәм зооморф сурәтләр төшерелгән булуы дәлилли.

Н.В. Кузьминых (1956 елда туган) 1980 елда Казан инженер-төзүчеләр институтын тәмамлаган. Ул Казан шәһәренең халык сәнгать һөнәрләре комбинатында дизайнер булып эшләгәндә (1982–1988 елларда) татар милли сәнгатенең стиль үзенчәлекләренә төшенә һәм аларны комбинат житештерә торган төрле сувенир продукциясе бизәлешендә кулланырга тырыша. Татарстан Республикасы Сәнгать фондының хезмәткәре буларак (1988–1994 елларда), иҗтимагый биналарның тышкы бизәлеше һәм ланшафт күренеше буенча җаваплылык тота. Кузьминых үзен тасвирый һәм декоратив-гамәли сәнгатьнең төрле жанр, стильләрендә сынап карый. Әйтик, скульптура, сынлы сәнгать, акварель, батик сәнгатендә, мозаикада. Ул төгәллекне таләп итүче керамика, вак пластика буенча иң яхшы эшләүче осталарның берсе санала. Сәнгать остасы балчык үзлекләреннән чыгып, гомумиләштерелгән төрле образлар тудыра, алар, үз чиратында, авторның мәңгелек кыйммәтләргә барып тоташкан ниятләренең тирәнлеген чагылдыруда ярдәм итә.

Н.В. Кузьминыхны хатын-кызның рухи иреге идеясе кызыксындыра, һәм ул аны кош образы аша сурәтләргә омтыла. Һомай алиһәсе Кузьминых өчен жир кызы һәм күк кошы формаларын берләштергән хатын-кыз буларак күзаллана. Үзе иҗат иткән образлардан ул Һомай характерына туры килерлек «Биеклек» дип исемләнгән образны сайлап ала. Үз хыялың белән тиңләшү өчен очып югарыга күтәлергә кирәк, әмма куллар гына күтәрелеп кала, канатлар җәелми, күккә күтәрелү бик азларга гына насыйп шул. Н.В. Кузьминых тормыш мәшәкатьләре басуны, хыял дөньясына күтәрелүнең авырлыгын очар канатлар аша гәүдәләндерә.

Скульптураның өске өлешендәге гәүдә төсе, шулай ук формасы тере ана хатын-кыз белән охшашлыкны чагылдырса, зәңгәр канатлары исә аның күккә омтылган җанынын бер өлеше буларак тасвирланалар.

А.Ю. Махинин керамикасы хәзерге Россия провинциясенә хас сюжетларны ача, аның хезмәтләре авторның хәзерге көндәлек тормышка юмор белән каравын күрсәтә. Игътибарны автор тарафыннан уйлап табылган самими һәм яклаучысыз калган образлар җәлеп итә. А.Ю. Махинин бәйгегә ике хезмәтен: «Бәхет кошы артыннан» дип исемләнгән зур формада булмаган декоратив сынны, «Ышанычлы канат астында» панносын тәкъдим итте. Оста татар халкының авырлыкларны уңай юмор аша кабул итү үзлеген ассызыклап, халыктан чыккан гади кеше образларын тасвирлый. Персонажлар гадәти көнкүреш киемнәрендә, милли стиль сакланган хәлдә бирелгән. Төп байлыгы киңкүңелелек булган татар кешесе бәхет кошы артыннан омтылган. Ул учына кунган сайрар кошка сокланып карый. Әлеге кош беркайда да очып китмәячәк, ул аның тормышын бәхетле итәчәк, барысын да кайгыртачак һәм аның теләкләрен тормыша ашырачак. Әлеге кош сурәтендә аның кечкенә генә буйлы, әмма батыр йөрәкле сөйгән хатыны гәүдәләндерелгән. Әлбәттә, ул – аның гаилә иминлеге сакчысы, Һомай кошы.

А.Ю. Махинин төркиләр өчен тормыш иминлеге, гаилә төп бәхет саналуын ассысызлый. «Ышанычлы канат астында» панносында көймәдә ишкәк ишүдән куллары талчыккан ир белән хатын сурәтләнгән, алар тату гомер итәләр. Авыр минутларында аларга ярдәмгә яраткан йорт тавыклары сурәтендә Һомай алиһәсе килә. Хәзер аларның җиңел көймәләре тормыш елгасыннан үзе йөзә, ир белән хатын борчылмыйча ял итәргә мөмкиннәр. Көймә тирәсендә балыклар сикерешә, бу исә вәгъдә ителгән байлык символы буларак кабул ителә.

ЛОСКУТНАЯ МОЗАИКА

На выставке «Алтын кош – Золотая птица» демонстрировались панно Н.А. Галявиевой (1955 г.р.), выполненные в техниках объемной аппликации и лоскутной мозаики, известной народном быту татар с давних пор и по-прежнему находящей применение. Сохранившиеся образцы XIX века позволяют сделать выводы о том, что в данной технике выполнялись «кукракче» (нагрудники), «намазлыки» (молитвенные коврики), покрывало различных форм и «сидушки». В настоящее время деревенские мастерицы изготавливают в лоскутной мозаике декоративные изделия интерьерного убранства.

Сюжеты панно Н.А. Галявиевой раскрывают тему традиционного уклада жизни у татар. В работах художницы отражается глубокое знание сельских традиций, ощущается искренняя любовь к народной культуре. Изображая сценки деревенского быта второй половины XX века, ей удается передать и виды веселых уличных эпизодов, и яркую праздничность убранства домашнего интерьера. Она достоверно воспроизводит фактуру текстильных материалов, применяемых в соответствии с установленными в деревне эстетическими канонами. Панно «Счастливый полет» (2017), созданное в технике лоскутной мозаики, посвящается теме домашнего жизнеустройства, его олицетворяет Хумай-птица. На ее спине расположились образы младенцев, символизирующие семейное благополучие в представлении сельских татар, для которых бездетная семья считалась несчастной. Младенцы, вызывающие умиление своим беспомощным и ухоженным видом, изображены в центре композиции и привлекают к себе внимание яркими одеяльцами. Рядом с ними дремлет непременная обитательница сельского жилища – кошка с котятами, поодаль вылупились желтые цыплята, качается в колыбельке самый крохотный малыш и с фотографии смотрят на них глава семейства со своей супругой в самобытных одеждах. Снимками в общей раме, обозначено присутствие предков семьи, обеспечивших преемственность народных традиций. Умай-птица, покровительница домашнего очага, летит в ясном синем небе, слегка украшенном белыми воздушными облаками. Эти предвестники дождей дополняют картину сельской идиллии, ведь растения нуждаются как в солнечном тепле, так и в воде. Возделанные поля раскинулись близ деревянных жилищ и мечети с устремленным ввысь минаретом, над которым тюркская птица счастья несет на крыльях мечту простых людей, воплощенную в лоскутной мозаике.

Н.А. Галявиева, 1955 г.р.
Панно «Счастливый полет», 2014
Лоскутная мозаика, объемная аппликация, текстиль
Из коллекции автора

Н.А. Галәвиева, 1955 елда туган
«Бәхетле очыш» панносы, 2014
Корама мозаикасы, күләмле аппликация, тукыма
Автор коллекциясеннән

На выставке демонстрировались произведения, созданные в нетрадиционных для татарского декоративно-прикладного искусства видах, заимствованных из других культур (роспись по шелку, эмаль и т.д.) и ставших популярными в Республике только со второй половины XX века: батик, эмаль и др.

КОРАМА МОЗАИКАСЫ

Күргәзмәдә Н.А. Галәвиеваның (1955 елда туган) халык көнкүрешендә борынгыдан ук билгеле булган һәм хәзерге көндә дә кулланылучы күләмле аппликация һәм корама мозаикасы техникасында башкарылган панносы урын алды. XIX йөздән сакланып калган үрнәкләрдән «күкрәкчәк», «намазлык», кечкенә җәймә һәм корамалар шул техникада эшләнгән. Хәзерге вакытта авыл җирлегендә яшәүче кул осталары да өй бизәлешендә корама мозаикасы техникасын киң кулланалар.

Р. Исламова, нач. XX в.
Жэймэ, сер. XX в.
Лоскутная мозаика, текстиль
Уразгильдино, Чердаклинский р-н, Ульяновская обл.
Из материалов экспедиции ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ

Р. Исламова, XX гасыр башы
Жәймә, XX гасыр уртасы
Корама мозаикасы, тукыма
Ульяновск өлкәсенең Чардаклы районы Уразкилде авылы
ТР ФА Г. Ибраһимов исем ТӘҺСИ экспедициясе материалларыннан

Н.А. Галәвиева панносының сюжеты татар халкының традицион көнкүреше темасын сурәтли. Кул эшләре остасының авыл традицияләре белән яхшы таныш булуы һәм аларга тирән игътирам белән каравы күзәтелә. Ул XX гасырның икенче яртысы авыл җирлеге яшәешен кызыклы урам күренешләре, өй бизәлешенең күркәмлелеге аша тасвирлауга ирешә. Автор авыл эстетик кануннары нигезендә кулланыла торган тукыма фактурасын тоеп эш итә. Мәсәлән, «Бәхетле очыш» (2017) панносында сурәтләнгән кошның җилкәсендә өй күренешләре чагылдырылган: XX гасырның уртасында авыл халкы өчен гаилә иминлеге символы булган сабый образлары корама мозаикасы техникасында эшләнгән. Үзләренең самимилекләре белән күңелләрне сафландыра торган сабыйлар композиция уртасында урнаштырылганнар, алар ачык чуар төсләрдәге юрганнарына төрелгәнлекләре белән игътибарны җәлеп итеп торалар. Янәшәләрендә һәр авыл йортында яшәүче кечкенә балалары белән песи йокыга талган, арырак йомыркадан әле генә чыгып килә торган чебиләр борын төрткән, үз бишегендә яңа туган сабый тирбәлә, диварга эленгән фотосурәттән үзенчәлекле киемнәрдәге гаилә башлыгы белән аның хатыны карап торалар. Уртак рамага урнаштырылган фотосурәтләр гаиләнең халык традицияләре белән бәйләнеше, әби-бабалар турында хәтер саклануы хакында сөйли. Аяз зәңгәр күктә гаиләне, йортны яклаучы Һомай кошы очып бара, мамыктай ак болытлар күренгәли. Алар, яңгыр хәбәрчеләре буларак, авыл яшәешен чагылдыра, чөнки барлык тереклек, үсемлекләр, кояш җылысы белән бергә, яңгырга да мохтаҗ. Эшкәртелгән кырлар янәшәсендә урнашкан авыл йортлары, күккә омтылган манаралы мәчет өстеннән дә бәхет кошы очып бара. Ул кешеләрнең теләк-хыялларын тормышка ашырырга ашыга.

Күргәзмәдә, шулай ук, башка мәдәниятләрдән алынып, Татарстанда фәкать XX гасырдан гына популярлашкан, традицион булмаган сәнгать төрләре (ефәккә, эмальгә рәсем төшерү) дә тәкъдим ителде

БАТИК

Д.Р. Барышева (1962 г.р.) преимущественно работает в технике росписи по шелку, создавая произведения холодным и горячим способами. Умело используя фактуру тончайшей белой полупрозрачной ткани, художница достигает неповторимых цветовых сочетаний. Резервирующий состав, не позволяющий краскам хаотично растекаться, способствует воплощению замысла. Контуры изображений подчеркиваются серебристыми, золотистыми и черными линиями. На одних панно возникают виды и явления природы в различных состояниях, на других – стилизованные архитектурные строения, третьи воспроизводят красоту цветочных мотивов.

После окончания Казанского художественного училища (1983), она приступила к работе в должности преподавателя Зеленодольской детской художественной школы в 1984 г. и, продолжая обучение в Чувашском государственном педагогическом институте (1992), стала активной участницей выставочных проектов.

На конкурс Д.Р. Барышева представила пять работ «Птица-Весна», «Терпкий ветер», «Купание ветра», «Ветра огненные складки», и «Хокку. Умай», которая стала номинантом. «Хокку» – название традиционного жанра японской лирической поэзии, появившегося в XVI столетии (с XIX-го в. известного, как «хайку»). Согласно принципам данного стихосложения, автор передает в трехчастной композиции свое впечатление от воплощения богини в образе птицы. Пернатое певчее, как часть мира природы соотносится с представлениями человека о нем. В понимании тюрков маленькое и беззащитное крылатое создание наделяется безграничной силой, способной определять жизнь человека. Хрупкий облик иллюзорен, внутренняя мощь птицы-Хумай охватывает известную номадам вселенную. Колористическое решение произведения включает палитру естественных красок осенней степи, где обитает множество птиц. Игра линий передает рисунок на листьях растений. Звонкие синие капли, проникающие до самых глубин живительной влагой дождя, воспринимаются как символ недосягаемой небесной выси.

БАТИК

Д.Р. Барышева ефәккә бизәк төшерә, салкын һәм кайнар ысуллар техникасы ярдәмендә үтә күренмәле нәфис тукыманың фактурасын кулланып, ул искиткеч һәм кабатланмас төс кушылмалары уйлап таба. Буяуларның махсус составы аның теләкләрен тормышка ашырырга ярдәм итә. Сурәтләрнең контурлары көмеш, алтын һәм кара сызыклар белән ачыклана. Аерым панноларда төрле халәттәге табигать күренешләре чагылыш таба, икенчеләрендә – төрле архитектур биналар, өченчеләрендә – чәчәкләр мотивларының гүзәллеге сурәтләнә.

Д.Р. Барышева 1983 елда Казан сәнгать училищесын тәмамлый, 1984 елда Яшел Үзән шәһәренең балалар сәнгать мәктәбенә укытучы булып эшкә урнаша. Шул ук вакытта Чуваш дәүләт педагогика университетында укуын дәвам итә (1992), шул елларда төрле күргәзмәләрдә актив катнаша башлый.

Әлеге бәйгедә Д.Р. Барышева үзенең биш хезмәтен тәкъдим итте: «Яз кошы» («Птица–весна»), «Рәйхан җил» («Терпкий ветер»), «Җил су коена» («Купание ветра»), «Хокку Һомай». Авторның соңгы хезмәте, номинант буларак, җиңү яулады. «Хокку» – XVI гасырда барлыкка килгән япон лирик шигъриятенең традицион жанры исеме (XIX гасырдан «хайку» исеме белән билгеле). Автор, әлеге шигырь төзелешенең принцибы нигезендә, алиһәне кош образындагы өч өлешле композициядә гәүдәләндерә. Табигать дөньясының бер вәкиле булган канатлы кошчык кешенең кузаллаулары белән бергә карала. Төрки халыкларда кечкенә генә кошчык кешенең язмышын билгели алу көченә ия дип санала. Тышкы яктан зәгыйфь кенә күренгән, әмма зур көчкә ия Һомай кошы күчмә халыклар танып белгән җиһанны биләп ала. Хезмәтнең төсләр чишелеше кошлар яшәгән көзге даланың табигый төсләренә тәңгәлләштерелгән. Яфраклардагы сызыклар сурәтнең тәэсирлеген тагын да көчәйтә. Дымга сусаган тереклек дөньясының иң тирән төпкелләренә үтеп кергән зәңгәрсу янгыр тамчылары дала кешеләре өчен буй җитмәслек биеклек символы буларак кабул ителә.

ЭМАЛЬ

Л.Г. Гриценко (ЭЛГА) (1961 г.р.), представила для участия в конкурсе произведение «Вестник верховного божества» (2016), выполненное в горячей эмальерной технике по меди. В 1984 году она окончила Днепропетровское художественное училище, затем в 1989 году – Ленинградское высшее художественное училище им. В. Мухиной. В 2003 году обучалась в Международном центре эмальерного искусства в г. Кечкемет (Венгрия).

В процессе создания произведения «Вестник верховного божества», созданного по впечатлению от работы безымянного автора средневековья и мастерски реконструированного, Л.Г. Гриценко послойно наносила на медную пластину эмалевые краски, требующие обжига при высокой температуре для приобретения выразительной фактурности. Для придания эмалевой массе формы парящей в небе птицы понадобились металлические перегородки, предохраняющие от непредусмотренного смешивания при обжиге. Они были свиты автором из двух круглых тонких проволок. Филигрань не только выделяет контур изображения, но и декорирует саму птицу завитками узоров веревочного орнамента, возникшего на заре человеческой истории и получившего распространение в тюркских степях. В сюжете и стилевом своеобразии панно проявилось знание основ народного искусства, тяготеющего к декоративности и стилизации. Светлый образ птицы – благой посланницы создается колористическим решением, сочетающим белый и голубой цветовые переливы. Высота полета ощущается благодаря глубоким сочным краскам фона: темно-зеленым и насыщенно синим, что воспринимается как вид леса и реки сверху.

На выставке, были представлены такие традиционные для татарского декоративно-прикладного искусства виды, как: вышивка, резное дерево, ювелирные изделия, кожаная и лоскутная мозаика. Ткачество, которое у татар было широко и повсеместно распространено, к сожалению, практически ушло из обихода.

Не все произведения выставки были созданы с соблюдением национальных канонов. Тем не менее, удалось отметить и поддержать тех художников, чьи работы развивают подлинную татарскую культуру, а также привлечь внимание общественности к тому, что таких мастеров остается все меньше и меньше. Получилось пробудить интерес у части мастеров к изучению аутентичных изделий декоративно-прикладного искусства татар из музейных и других коллекций.

Регулярное проведение Республиканского конкурса произведений декоративного искусства может способствовать сохранению самобытности татарского народа, воспринявшего культурное наследие предков-тюрков, а также развитию современного декоративно-прикладного искусства Татарстана на основе исторически сложившихся культурных традиций.

Л.М. Шкляева,
старший научный сотрудник
ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ

ЭМАЛЬ

Гриценко Л.Г. (ЭЛГА) (1961 елда туган) бакырдан кайнар эмаль техникасында башкарылган «Тәңре хәбәрчесе» хезмәтен (2016) тәкъдим итте. Ул 1984 елда – Днепропетровск сәнгать училищесын, 1889 елда В. Мухина исем. Ленинград югары сәнгать училищесын тәмамлый. 2003 елда Кечкемет шәһәренең (Венгрия) халыкара эмаль сәнгате үзәгендә белем ала.

Л.Г. Гриценконың «Тәңре хәбәрчесе» әсәре, әйтерсең, урта гасырдагы билгесез автор хезмәте һәм аны осталарча реконструкцияләгәннәр. Л.Г. Гриценко бакыр яссылыкка эмаль буяулар ярдәмендә нәфис фактуралар төшергән һәм аны югары температурада тоткан. Һавада очкан кош формасы бирү өчен эмаль массага металл бүлемнәр кирәк була, алар кыздырган чакта төсләрнең үзара катнашуыннан да саклый. Нечкә ике тимерчыбыктан торган бу бүлемнәр, сурәт контурын ачыграк билгеләү белән бергә, кешелек тарихы башында барлыкка килеп, кайчандыр төрки далаларда киң таралганча, кошның үзен дә үрмәле ысуллар белән бизәклиләр.

Паннoның сюжеты һәм стиле авторның халык сәнгате нигезләре белән яхшы таныш булуы хакында сөйли. Кош образының ак һәм зәңгәр төсләр белән бирелеше, аның бары тик яхшы хәбәрләр генә җиткерүен чагылдыра сыман. Очу биеклеге фоны ачык куе буяулар ярдәмендә бирелә: куе яшел, куе зәңгәр төсләр биеклектән күренгән урман һәм елга күренешләре буларак сурәтләнә. Л.Г. Гриценко әлеге хезмәтен башкарганда бакыр пластинасына бер-бер артлы эмаль буяулар тидереп, аларны югары температурада яндырган. Кош образын тудыру өчен эмаль массасына металл пластиналар урнаштырылган. Автор төрле сурәткә контур гына биреп калмый, кошны төрки мәдәният өчен характерлы булган һәм борынгыдан кулланылучы төрле бормалар, челтәрләр белән дә бизи.

Күргәзмәдә чигү, агачны уеп бизәкләү, зәркәнчелек, күн һәм корама мозаикасы кебек татар милли декоратив-гамәли сәнгатенең традицион төрләре урын алды. Татар халкында вакытында киң таралган тукучылык исә, кызганычка каршы, бетүгә таба бара.

Күргәзмәнең барлык экспонатлары да традицион кануннар нигезендә эшләнмәгән иде. Шулай да чын татар мәдәнияте үсешенә өлеш керткән иҗатчыларга ярдәм һәм булышлык күрсәтү мөмкинлеге булды, җәмәгатьчелекнең игътибары әлеге милли сәнгать өлкәсендә эшләүчеләрнең саны кими баруына юнәлтелде, осталарга аутентик сәнгать төрләрен үстерүгә этәргеч бирелде.

«Алтын кош – Золотая птица» декоратив-гамәли сәнгать әсәрләренең I Республика бәйгесе төрки халыкларның үзенчәлекле мәдәниятен саклап калуга ярдәм итәчәгенә, шулай ук Татарстанда хәзерге декоратив-гамәли сәнгатьнең тарихи-мәдәни кыйммәтләргә таянып, алга таба үсешенә этәргеч булачагына ышанычыбыз зур.

Л.М. Шкляева,
ТР ФА Г. Ибраһимов исем. ТӘһСИнең
өлкән фәнни хезмәткәре

ОТКРЫТИЕ ВЫСТАВКИ
КҮРГӘЗМӘНЕҢ АЧЫЛЫШЫ

Л.Ф. Фасхутдинова
Л.Ф. Фәсхетдинова

Л.М. Шкляева, А.К. Залялеева,
Р.Р. Султанова,
Л.М. Шкляева, А.К. Җәләлиева,
Р.Р. Солтанова

Н. Наккаш, Г.И. Исмагилова
Н. Нәккаш, Г.И. Исмәгыйлова

Р.Р. Султанова
Р.Р Солтанова

Группа школьников
Мәктәп укучылары төркеме

З.Н. Бикташева
З.Н. Бикташева

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ОБРАБОТКА МЕТАЛЛА
МЕТАЛЛНЫҢ СӘНГАТЬЧӘ ЭШЛӘНЕЛЕШЕ

Ринат Хаметлатифович Ахметов*, 1968 г.р. Художник декоративно-прикладного искусства (обработка дерева и металла), ювелир. Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан*

Ринат Хәмитлатыйф улы Әхмәтов*, 1968 елда туган. Декоратив-гамәли сәнгать остасы (агачны уеп, кисеп бизәкләү, металлның сәнгатьчә эшләнелеше), зәркәнче. «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы*

Фрагменты панно «Шежере», 2016
Дерево, латунь, медь, цинк, резьба по дереву и металлу, выколотка, травление, обжигание. 60x2,91
Собственность автора
Кат. № 1

«Шәҗәрә» панносының фрагменты, 2106
Агач, җиз, бакыр, тутыя, агачны, металлны уеп, кисеп бизәкләү, келәп бизәк, ашатып ясалу, яндыру. 60 x2,91
Авторның шәхси милке
1 нче номерлы кат.

***Любовь Григорьевна Гриценко**, 1961 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства (эмаль), акварелист.
Член Творческого союза художников России в Республике Татарстан

***Любовь Григорьевна Гриценко**, 1961 елда туган.*
Декоратив-гамәли сәнгать остасы (эмаль), акварель төшерүче, Татарстан Республикасында Россия рәссамнар иҗади берлеге әгъзасы

Вестник верховного божества. 2016
Медь, перегородчатая эмаль.
62х45 (с рамкой: 140х140)
Собственность автора
Кат. № 2

Тәңре хәбәрчесе. 2016
Бакыр, бүлгеле эмаль.
62х45 (рамка белән 140х140)
Авторның шәхси милке
2 нче номерлы кат.

Соколиная охота. 2014
Медь, перегородчатая эмаль.
32х24 (с авторским оформлением: 58х50)
Собственность автора
Кат. № 3

Бөркет белән аулау. 2014
Бакыр, бүлгеле эмаль.
32х24 (автор бизәлеше белән 58х50)
Авторның шәхси милке
3 нче номерлы кат.

Райские птички. 2014
Медь, перегородчатая эмаль.
16х16 (с авторским оформлением:19х19)
Собственность автор
Кат. № 4

Оҗмаг кошлары. 2014
Бакыр, эмаль.
16х16 (автор бизәлеше белән: 19х19)
Авторның шәхси милке
4 нче номерлы кат.

ЮВЕЛИРНОЕ ИСКУССТВО
ЗӘРКӘНЧЕЛЕК

***Ринат Хаметлатифович Ахметов**, 1968 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства (обработка дерева и металла), ювелир. Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан

***Ринат Хәмитлатыйф улы Әхмәтов**, 1968 елда туган.*
Декоратив-гамәли сәнгать остасы (агачны уеп, кисеп бизәкләү, металлның сәнгатьчә эшләнелеше), зәркәнче. «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

Ювелирный комплект (колье, серьги) «Умай». 2016
Латунь, мельхиор, бирюза, коралл, резьба по металлу, выколотка, травление
Подвеска колье: 9х6х0,9;
серьги: 5,5х3,5х0,9
Собственность автора
Кат. № 5

«Умай» зәркән комплекты (муенса, алкалар). 2016
Җиз, мельхиор, фирәзә, коралл, металлны кисү, келәп бизәү, ашатып ясалу
Муенса асылмасы: 9х6х0,9;
алкалар: 5,5х3,5х0,9
Авторның шәхси милке
5 нче номерлы кат.

Татьяна Васильевна Соловьева, *1966 г.р. Художник декоративно-прикладного искусства, ювелир. Член региональной творческой общественной организации «Союз художников Республики Татарстан и отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан*

Татьяна Васильевна Соловьева, *1966 елда туган Декоратив-гамәли сәнгать остасы, зәркәнче. Татарстан Республикасы рәссамнар берлеге , Татарстан Республикасындагы «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының әгъзасы*

Ювелирный комплект (колье, серьги) «Птица-Умай». 2017
Серебро, коралл, фианит, филигрань, зернь.
Колье: 2,8x1,5; серьги: 2,8x1,5
Собственность автора
Кат. № 6

«Һомай кошы» зәркән комплекты. 2017
Көмеш, коралл, фианит, челтәрләү, бөртекләү
Муенса: 2,8x1,5; алкалар: 2,8x1,5
Авторның шәхси милке
6 нчы номерлы кат.

Ювелирный комплект (колье, серьги) «Желтые тюльпаны», 2014
Колье 50x12,5; Серьги 6x3,8
Серебро, янтарь, скань
Собственность автора. Кат. № 7

«Сары лаләләр» зәркән комплекты (муенса, алкалар)
Муенса 50x12,5; Алкалар 6x12,5
Көмеш, гәрәбә, челтәрләү
Авторның шәхси милке. 7 нче номерлы кат.

Реконструкция серег XIX века неизвестного мастера. 2015
Серебро, бирюза, филигрань, зернь. 11x 4,5
Собственность автора
Кат. № 8

XIX гасырда билгесез оста ясаган алкалар реконструкциясе. 2015
Көмеш, фирәзә, челтәрләү, бөртекләү. 11x4,5
Авторның шәхси милке
8 нче номерлы кат.

***Айрат Салимуллович Шамсутдинов**, 1963 г.р.*
Ювелир
Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан

***Айрат Сәлимулла улы Шәмсетдинов**, 1963 елда туган*
Зәркәнче, Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

Комплект (колье, серьги),
Серебро, бирюза, сердолик, Колье:12,5х8,5, серьги: 9х5
Собственность автора
Кат. № 9

Комплект (муенса, алкалар)
Көмеш, фирәзә, сердолик. Муенса: 12,5х8,5, алкалар: 9х5
Авторның шәхси милке
9 нчы номерлы кат.

Серьги. 2016
Серебро, перламутр, филигрань, зернь. 12х5
Собственность автора
Кат. № 10

Алкалар. 2016
Көмеш, перламутр, челтәрләү, бөртекләү. 12х5
Авторның шәхси милке
10 нчы номерлы кат

КОЖАНАЯ МОЗАИКА
КҮН МОЗАИКАСЫ

Наиля Халитовна Кумысникова, *1958 г.р. Заслуженный деятель искусств. Художник декоративно-прикладного искусства (обработка кожи), театральный художник,*
Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России в Республике Татарстан»

Панно «Осенний сад». 2011
Кожа, замша, шелковая нить, кожаная мозаика. 80x80
Из собрания Музея-заповедника «Казанский Кремль»
Кат. № 11

«Көзге бакча» панносы. 2011
Күн, йомшак күн (замша), ефәк җеп, күн мозаикасы. 80x80
«Казан Кремле» музей-тыюлыгы тупланмасыннан
11 нче номерлы кат.

Наилә Халит кызы Кумысникова, *1958 елда туган. Атказанган сәнгать эшлеклесе. Декоратив-гамәли сәнгать остасы (күнне эшкәртү), театр рәссамы, «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсенең әгъзасы*

Панно «Птицы». 2009
Кожа, замша, золотная нить, кожаная мозаика. 84x84
Из собрания Музея-заповедника «Казанский Кремль»
Кат. № 12

«Кошлар» панносы. 2009.
Күн, йомшак күн, ефәк җеп, күн мозаикасы. 84x84
«Казан Кремле» музей-тыюлыгы тупланмасыннан
12 нче номерлы кат.

Анастасия Николаевна Колесова, *1997 г.р.*

Анастасия Николаевна Колесова, *1997 елда туган*

Панно «Древо жизни». 2017
Кожа, шелк, бисер, паетки, золотная нить, кожаная мозаика, ушковая техника, вышивка. 71х50
Собственность автора
Кат. № 13

«Тормыш агачы». 2017
Күн, ефәк, сәйлән, паеткалар, алтын җеп, күн мозаикасы, тырнак алмалау техникасы, чигү. 71х50
Авторның шәхси милке
13 нче номерлы кат.

Валерия Горохова, *1998 г.р.*

Валерия Горохова, *1998 елда туган*

Панно «Птица Сирин». 2016
Кожаная мозаика, мулине. 24,5х25,6
Собственность автора
Кат. № 14

«Сирин кошы» панносы. 2016
Күн мозаикасы, мулине җепләр. 24,5х25,6
Авторның шәхси милке
14 нче номерлы кат.

ВЫШИВКА
ЧИГҮ

***Земфира Накиевна Бикташева**, 1955 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства (вышивальщица).
Член региональной творческой общественной организации «Союз художников Республики Татарстан и отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан

***Земфира Нәкый кызы Бикташева**,*
1955 елда туган
Декоратив-гамәли сәнгать остасы (чигүче).
Татарстан Республикасы рәссамнар берлеге, «Россия рәссәмнәр берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

Панно «Золотая птица-Хумай над Булгарами», 2016
Шелк, парча, аппликация, ушковая техника, вышивка тамбурным швом. 60х50
Собственность автора
Кат. № 15

«Алтын Һомай кошы Болгар өстеннән очып бара» панносы, 2016
Ефәк, парча, аппликация, тырнак алмалау техникасы, тамбур чигеше. 60х50
Авторның шәхси милке
15 нче номерлы кат.

***Луиза Фагимовна Фасхутдинова**, 1968 г.р.*
Заслуженный деятель искусств Республики Татарстан. Художник декоративно-прикладного искусства (вышивальщица). Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России в Республике Татарстан».

***Луиза Фаһим кызы Фәсхетдинова**,*
1968 елда туган Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе, декоратив-гамәли сәнгать остасы (чигүче). « Россия рәссамнәр берлеге» бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

«Тюркский ковер». 2015
Шерсть, хлопок, вышивка тамбурным швом. 120 х160 см
Собственность автора
Кат. № 16

«Төрки келәм». 2015
Йон, мамык, тамбур чигеше. 120х160 см
Авторның шәхси милке
16 нчы номерлы кат.

***Мамут Юсуфович Чурлу**, 1946 г.р.*
Заслуженный художник Украины

***Мамут Йосыф улы Чурлу**, 1946 елда туган.*
Украинаның атказанган рәссамы

Панно «Птицы». 2016
Текстиль, вышивка. 74х48
Собственность автора
Кат. № 17

«Кошлар» панносы». 2016
Тукыма, чигү. 74х48
Авторның шәхси милке
17 нче номерлы кат

ВОЙЛОК
КИЕЗ

***Елена Святославовна Ермолина**, 1969 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства (обработка шерсти), живописец,
член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан

***Елена Святославовна Ермолина**, 1969 елда туган.*
Декоратив-гамәли сәнгать остасы (йонны эшкәртү), рәссам, «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

Брошь «Синяя птица». 2016
Войлок, мулине, папер клей. 13х6
Собственность автора
Кат. № 18

«Зәңгәр кош» брошкасы. 2016
Киез, муллине җепләр, папер җилеме. 13х6
Авторның шәхси милке
18 нче номерлы кат.

ЛОСКУТНАЯ МОЗАИКА
КОРАМА МОЗАИКАСЫ

***Наиля Аминовна Галявиева**, 1955 г.р. Заслуженный деятель искусств Республики Татарстан. Член региональной творческой общественной организации «Союз художников Республики Татарстан», Творческого союза художников России в Республике Татарстан, член Палаты ремесел Республики Татарстан*

***Наилә Әмин кызы Галәвиева**, 1955 елда туган Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе, Татарстан Республикасы рәссамнар берлеге төбәк иҗади оешмасының әгъзасы, Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы, Татартсан Республикасы Һөнәрләр палатасы әгъзасы*

Панно «Счастливый полет». 2016
Текстиль, синтепон, акриловые краски, картон, лоскутная мозаика, объемная аппликация. 50х60
Собственность автора
Кат. № 19

«Бәхетле очыш» панносы. 2016
Тукыма, синтепон, акрил буяулар, картон, корама мозаикасы, күләмле аппликация. 50х60
Авторның шәхси милке
19 нчы номерлы кат.

Панно «Чаепитие». 2014
Текстиль, картон, лоскутная мозаика, объемная аппликация. 50х60
Собственность автора
Кат. № 20

«Чәй эчү» панносы. 2014
Тукыма, картон, корама мозаикасы, күләмле аппликация. 50х60
Авторның шәхси милке
20 нче номерлы кат.

АВТОРСКАЯ КУКЛА
АВТОР ТАРАФЫННАН ЯСАЛГАН КУРЧАК

***Ирина Викторовна Зубцова**, 1973 г.р.*

***Ирина Викторовна Зубцова**, 1973 елда туган*

Кукла «Булгарская воительница»
Полимерная глина, текстиль, бисер, кожа, перья. 35х15
Собственность автора
Кат. № 21

«Сугышчы болгар хатын-кызы»
Полимер балчык, тукыма, сәйлән, күн, каурыйлар
Авторның шәхси милке
21 нче номерлы кат.

Кукла «Хорошо, когда синица в руке, а журавль рядом…», 2016
Полимерная глина, текстиль, бисер, перья, эбру. 70х30
Собственность автора
Кат. № 22

«Песнәк – кулда, торна янәшәдә булганда бик яхшы» курчагы
Полимер балчык, каурыйлар, эбру. 70х30 *Авторның шәхси милке*
22 нче номерлы кат.

Кукла «Хумай-Золотая птица», 2016
Полимерная глина, текстиль, бисер. 63х40
Собственность автора
Кат. № 23

«Алтын Һомай кошы» курчагы. 2016
Полимер балчык, тукыма, сәйлән. 63х40
Авторның шәхси милке
23 нче номерлы кат.

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ОБРАБОТКА ДЕРЕВА
АГАЧНЫ СӘНГАТЬЛЕ ЭШКӘРТҮ

***Ринат Хаметлатифович Ахметов**, 1968 г.р. Художник декоративно-прикладного искусства (обработка дерева и металла), ювелир. Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан*

***Ринат Хәмитлатыйф улы Әхмәтов**, 1968 елда туган. Декоратив-гамәли сәнгать остасы (агачны уеп, кисеп бизәкләү, металлны сәнгатьчә эшкәртү), зәркәнче. «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы*

Панно «Мифы древней Булгарии». 2016
Дерево, поталь. Рельефная, сверленая, ажурная виды резьбы. 60х190
Собственность автора
Кат. № 24

«Борынгы Болгар мифлары». 2016
Агач, поталь. Киң рельефлы агачны кисеп, уеп бизәкләү техникасы, бораулау, агачны челтәрләп ую техникасы. 60х190
Авторның шәхси милке
24 нче номерлы кат.

РОСПИСЬ ПО ТКАНИ
ТУКЫМАГА РӘСЕМ ТӨШЕРҮ

***Диля Рашидовна Барышева**, 1962 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства (роспись по ткани)
Член отделения Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников России» в Республике Татарстан

***Диләә Рәшит кызы Барышева**, 1962 елда туган*
Декоратив-гамәли сәнгать остасы (тукымага рәсем төшерү), «Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

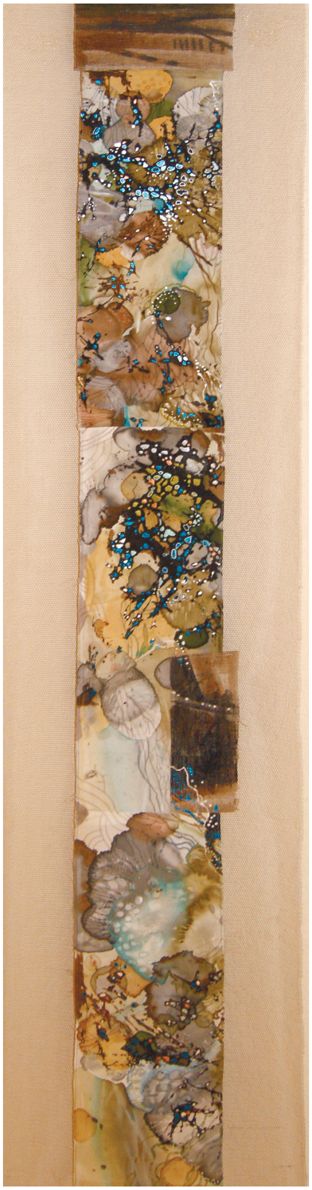

Хокку. Умай. 2014
Шелк, горячий батик, текстильный коллаж. 165х45
Собственность автора
Кат. № 25

Хокку. Умай. 2014.
Ефәк, кайнар батик, тукыма коллаж. 165х45
Авторның шәхси милке
25 нче номерлы кат.

Весна.2014
Натуральный шелк, горячий батик. 70х70
Собственность автора
Кат. № 26

Яз. 2014
Ефәк, кайнар батик. 70х70
Авторның шәхси милке
26 нчы номерлы кат.

***Фарида Загировна Харрасова**, 1971 г.р.*

***Фәридә Заһир кызы Харрасова**, 1971 елда туган*

Панно «Птицы счастья». 2016
Текстиль, батик. 143х123
Собственность автора
Кат. № 27

«**Бәхет кошлары**». **2016**
Тукыма, батик. 143х123
Авторның шәхси милке
27 нче номерлы кат.

КЕРАМИКА. ФАРФОР
КЕРАМИКА. ФАРФОР

***Нина Васильевна Кузьминых**, 1956 г.р.*
Заслуженный деятель искусств Республики Татарстан. Художник декоративно-прикладного искусства (керамика). Член Региональной творческой общественной организации «Союз художников Республики Татарстан», отделения Всероссийской творческой общественной организации» Союз художников России» в Республике Татарстан.

Декоративная скульптура «Высоко». 2014
Глина, глазурь, соли, ручная лепка. 18–22
Собственность автора
Кат. № 28

***Нина Васильевна Кузьминых**, 1956 елда туган.*
Татарстан Республикасының атказанган сәнгать эшлеклесе, декоратив-гамәли сәнгать остасы (керамика). Россия рәссамнар берлеге» Бөтенроссия иҗади оешмасының Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

«Биек» декоратив сыны. 2014
Балчык, ялтыравык, тозлар, кулдан ябыштыру. 18–22
Авторның шәхси милке
28 нче номерлы кат.

***Андрей Юрьевич Махинин**, 1961 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства (керамика)
Член Творческого союза художников России в Республике Татарстан

За птицей счастья. 2017
Глина, глазурь, ручная лепка. 35х20
Собственность автора
Кат. № 29

Бәхет кошы артыннан. 2017
Балчык, ялтыравык, кулдан ябыштыру. 35х20
Авторның шәхси милке
29 нчы номерлы кат.

***Андрей Юрьевич Махинин**,*
1961 елда туган
Декоратив-гамәли сәнгать остасы (керамика).
Россия рәссамнар иҗади берлегенең Татарстан Республикасындагы бүлекчәсе әгъзасы

«Под надежным крылом». 2017
Керамика, глазури, формообразование, глазуровка. 70х45
Собственность автора
Кат. № 30

Ышанычлы канат астында, 2017
Керамика, ялтыравык, форма га салу, ялтыравык йөгертү 70х45
Авторның шәхси милке
30 нче номерлы кат.

***Наталья Анатольевна Пилюгина**, 1972 г.р.*

***Наталья Анатольевна Пилюгина**, 1972 елда туган*

Декоративное блюдо «Хумай». 2016
Фарфор, метеллики, золото, надглазурная роспись. D 25
Собственность автора
Кат. № 31

«Һомай» декоратив тәлинкәсе. 2016
Фарфор, метелликалар, алтын, ялтыравык йөгертеп язу. D 25
Авторның шәхси милке
31 нче номерлы кат.

Декоративное блюдо «Птица». 2016
Фарфор, надглазурная роспись. D 25
Собственность автора
Кат. № 32

«Кош» декоратив тәлинкәсе. 2016
Фарфор, ялтыравык йөгертеп язу, D 25
Авторның шәхси милке
32 нче номерлы кат.

Любовь Фаатовна Шигабутдинова,
1985 г.р.

Любовь Фаат кызы Шиһабетдинова,
1985 елда туган

Блюдо «Цветок»
Керамика, глазурь
Кат. № 33

«Чәчәк» тәлинкәсе
Керамика. Ялтыравык
33 нче номерлы кат.

Блюдо «Шиповник»
Керамика, глазурь
Кат. № 34

«Гөлҗимеш» тәлинкәсе
Керамика, ялтыравык
34 нче номерлы кат.

Блюдо «Птицы»
Керамика, глазурь
Кат. № 35

«Кошлар» тәлинкәсе
Керамика, ялтыравык
35 нче номерлы кат.

Гульназ Илдаровна Исмагилова*, 1993 г.р.*
Художник декоративно-прикладного искусства, живописец, каллиграф

Гөлназ Илдар кызы Исмәгыйлова*, 1993 елда туган*
Декоратив-гамәли сәнгать остасы, рәссам, каллиграф

Панно «Ас-аслям – птица мира». 2016
Холст, акрил. 50х50
Собственность автора
Кат. № 36

“Әссәлам – иминлек кошы”. 2016
Киндер, акрил. 50х50
Авторның шәхси милке
36 нчы номерлы кат.

Шамаиль-триптих: « Послание Землянам». 2013
«Җирдә яшәүчеләргә юллама» триптих шамаиле. 2013

Центральная часть: «Творец»
Бумага, флом. 42х29
Собственность автора
Кат. № 37
Урта өлеше: «Тәңре»,
кәгазь, флом. 42х29
Авторның шәхси милке
37 нчы номерлы кат.